

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE VÕÕRKEELENA OSAKOND

Polina Ivankova

**MÕISTEMETAFOOR JA SELLE LIIGITAMINE.
EESTI AUTORITE METAFOORI KÄSITLUS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Ingrid Rummo

TARTU 2016

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Metafoorist	4
1.1. Mõistemetafoor.....	4
1.2. Metafooride liigitus mõistemetafoori teooria järgi.....	6
1.2.1. Liigendusmetafoorid	6
1.2.2. Suunametafoorid	7
1.2.3. Olemismetafoorid	8
1.3. Veel võimalusi metafooride liigitamiseks.....	9
1.3.1. Emotsiooni metafooride liigitus	9
1.3.2. Keelelise metafoori liigitus	12
2. Metafoori käsitus eesti keeleteaduses	15
2.1. Metafoor grammatikas.....	15
2.2. Aega väljendavad metafoorid	17
2.3. Viha väljendavad metafoorid	19
Kokkuvõte	21
Kirjandus	23
КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МЕТАФОРА, КЛАССИФИКАЦИЯ МЕТАФОР. ТРАКТОВКА МЕТАФОРЫ ЭСТОНСКИМИ АВТОРАМИ	25

Sissejuhatus

Metafoori on algselt käsitletud kui keele kaunistust, mida on peetud vaid ilukirjandusele omaseks nähtuseks. Tänapäeval on aga levinud arusaam, et meie argikeel on läbinisti metafoorne ning metafoorid ümbritsevad meid kõikjal. Silvi Tenjese järgi võib tänapäeval pidada metafoori omaette uurimisalaks.

Käesoleva bakalaureusetöö üheks eesmärgiks on teha kindlaks, mis on mõistemetafoor. Peale selle uurib töö autor, kuidas võib metafoore liigitada. Lisaks esitab töö autor ülevaate eesti autorite erinevatest metafoori käsitlustest.

Leidmaks vastuseid püstitatud eesmärkidele, keskendub autor antud töö peamisele teoreetilisele materjalile, milleks on George Lakoffi ja Mark Johnsoni teos „Metaphors We Live By“ („Metafoorid, mille järgi me elame“). Lisaks sellele kasutab töö autor muid eesti- ja venekeelseid allikaid: teadusartikleid ja üliõpilastetööd.

Käesolev bakalaureusetöö jaguneb kaheks osaks. Esimeses peatükis keskendutakse George Lakoffi ja Mark Johnsoni rajatud mõistemetafoori teooriale ning seletatakse lahti olulisemad metafooriteooriaga seotud mõisted, milleks on **sihtvaldkond** ja **allikvaldkond**. Esimese peatüki teises osas tuuakse välja erinevad võimalused metafooride liigitamiseks. Kõigepealt esitab töö autor Lakoffi ja Johnsoni metafoori liigituse, siis vene keeleteadlaste Valentina Apresjani emotsiooni metafooride liigituse, seejärel Galina Skljarevskaja keelelise metafoori liigituse. Kuna Apresjani ja Skljarevskaja tööd on venekeelsed ning käsitlevad venekeelseid metafoore, otsis bakalaureusetöö autor eestikeelseid näiteid „Eesti õigekeelsussõnaraamatust ÕS 2013“ ja „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“ (EKSS), toetamaks nende käsitlusi.

Teises peatükis antakse ülevaade metafoori käsitlustest eesti keeleteaduses. Keskendutakse Helle Metslangi, Ann Veismanni ning Ene Vainiku ja Anneli Veldi töödele.

1. Metafoorist

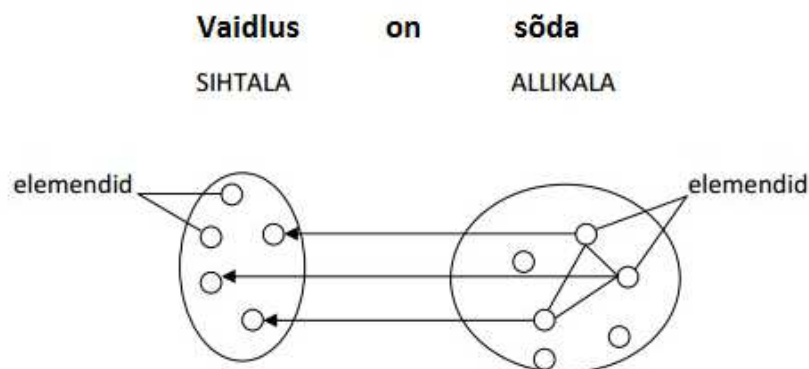
Metafoore esineb kõikides keeltes ning neid kasutatakse pidevalt igapäevaelus. Tihti peale ei panda kõneledes üldse tähelegi, et pruugitud sõnad, fraasid ja muud sellised on metafoorsed.

Mõiste *metafoor* pärineb kreeka keelest, tegusõnast *μεταφerein* tähendab „midagi teise kohta kandma, üle kandma“. Vanakreeka filosoof Aristoteles on esimesena juhtinud tähelepanu metafoorile kui kõnekujundile. (Vainik, Velt 2006: 105) Ta uskus, et metafoorid on varjatud võrdlused, mis põhinevad analoogia põhimõtetel (Ortony 1998: 3). Traditsiooniliselt on metafoori käsitletud kui keele kunstilist kujundit, mille abil kasutatakse sõna või sõnaühendit uudes ülekantud tähenduses. Seda tehakse selleks, et saavutada kujundlikkust, värvikust. (Tenjes 2010: 75) Eesti keele käsiraamatu järgi on metafoor igapäevakeele ja inimese mõtlemise vahend, mille eesmärgiks on abstraktsete nähtuste ning mõistete konkretiseerimine ja täpsustamine meile juba tuttavate mõistete abil (EKK 2007).

1.1. Mõistemetafoor

Alates 1950. aastatest hakati rohkesti uurima metafoore ning avaldati suur hulk teaduslikku kirjandust, milles vaadeldi metafoore kui inimese mõtlemise eripära. Metafoori all ei mõisteta ainult keele poeetilist kaunistust, vaid ka monumentaalset maailma tajumise vahendit (Owen 2003: 23). Metafooride abil on inimesel võimalik luua uusi mõisteid ning tuua keelde uudseid tähendusi (Tenjes 2010: 75). Aastal 1980 ilmunud teoses „Metaphors We Live by“ („Metafoorid, mille järgi me elame“) tõid George Lakoff ja Mark Johnson kognitiivsesse lingvistikasse **mõistemetafoori teooria** (ingl *conceptual theory of metaphor*). Mõistemetafoori nimetatakse ka kognitiivseks või kontseptuaalseks metafooriks. Mõistemetafoori teooria baseerub arvamusel, et metafoor

on inimese mõtlemise põhiliseks mehhanismiks, mille vahendusel saab ühe valdkonna mõistet teise valdkonna abil mõista (Pajusalu 2009: 109). Lakoff ja Johnson väidavad, et metafoor ei domineeri ainult keeles, vaid ka meie igapäevaelus. Inimese mõistete süsteem on metafoorne ja metafoorid mõjutavad seda, kuidas inimene mõtleb ja õpib tundma maailma. (Lakoff, Johnson 2011: 35, 38) Mõistemetafoori teooria järgi koosneb metafoor kahest alast või valdkonnast: **sihtvaldkonnast** (ingl *target domain*), mille sisu on vaja liigendada, ja **allikvaldkonnast** (ingl *source domain*), mille omadusi selleks liigendamiseks kasutatakse. Ülekanne, mis toimub siht- ja allikvaldkonna vahel on **projitseerimine** ehk kaardistamine (ingl *mapping*) ning selles kehtivad omad reeglid ja põhimõtted. (Õim 2008: 622) Lühidalt võib öelda, et mõistemetafoor töötab järgmiselt: X on Y (ehk SIHTVALDKOND ON ALLIKVALDKOND) (Pajusalu 2009: 110). Tavaliselt on allikvaldkond konkreetsem ja tuttavam, sel ajal kui sihtvaldkond on vastupidi abstraktsem ja keerulisemalt mõistetavam. Ordinaarsed sihtvaldkonnad on näiteks emotsioon, mõte, inimsuhted; tavalisemad allikvaldkonnad on seotud keha, toidu ja loomadega. (Veismann 2013)

Joonis. Metafoorse ülekanne kui niisuguse graafilise illustratsioon. (Tenjes 2010, Ivankova näide)

Üheks metafoori põhiomaduseks peab Veismann (2013) tema konventsionaalsust. Metafoor on sobilik nii tuntud väljenditega kui ka uutes olukordades. See tähendab seda, et metafoori ELU ON TEEKOND saame me kasutada kõikidele juba tuntud

väljenditega kui ka moodustada uudseid metafoorseid väljendeid. Veel üheks omaduseks võib esile tõsta metafoori süstemaatilisust, mis tähendab seda, et metafoorid ei ole juhuslikud võrdlused. (Veismann 2013) Metafooridele on omane asümmeetria. Asümmeetria näitab seda, et metafoorid on ühesuunalised: allikvaldkonna abil saab mõistestada sihtvaldkonda, kuid sihtvaldkond ei mõju kuidagi allikvaldkonnale (Pajusalu 2009: 114). Abstraktsiooni võib samuti pidada metafoori üheks põhiomaduseks ning see on seotud asümmeetriaga. Sihtvaldkond on tavaliselt abstraktne, samas kui allikvaldkond on konkreetne nähtus (Veismann 2013).

1.2. Metafooride liigitus mõistemetafoori teooria järgi

George Lakoff ja Mark Johnson (2011: 46, 58) toovad esile **liigendusmetafoorid** (ingl *structural metaphors*), kus ühele mõisteale antakse teise mõiste ülesehitus, **suunametafoorid** (ingl *orientational metaphors*), mis moodustavad üksteise suhtes mõistete süsteemi, ning **olemismetafoorid** (ingl *ontological metaphors*), mis põhinevad kogemusel füüsiliste objektide ja ainetega.

1.2.1. Liigendusmetafoorid

Liigendusmetafoorid aitavad inimestel mõista mingit (abstraktset) nähtust teise meile tuttava nähtuse abil. Mõistemetafoor VAIDLUS ON SÕDA vormib osaliselt vaidluse ülesehituse. Rääkides vaidlusest, kasutatakse tihti järgmiseid väljendeid:

- (1) Sa ei suuda enda *kaitseks* midagi öelda.
- (2) Ta *ründas* iga nõrka kohta minu pöördumises.

Kuigi vaidlus ja sõda on eri liiki asjad – esimene on suuline arutamine/vestlus, teine relvastatud konflikt –, siis vaidluses, samamoodi nagu sõjas, võib rünnata, kaotada või võita. Sõjalise sõnavara kasutamine aitab meil vaidluse puhul paremini mõista *vaidluse*

mõistet. Tulenevalt sõjaga seotud teadmistest ja kogemustest, viime sarnaselt vaidlusigi läbi. (Lakoff, Johnson 2011: 36–37, 97)

1.2.2. Suunametafoorid

Suunametafoore nimetatakse ka orientatsioonimetafoorideks, moodustades süsteemi, kus mõisted paiknevad kas ülal või all, sees või väljas, sügaval või madalal, ees või taga. Metafoorsed orientatsioonid ei ole juhuslikud, vaid motiveeritud meie füüsilisest ja kultuurilisest kogemusest. Ruumilised orientatsioonid on tingitud sellest, missugused on meie kehad ja kuidas nad toimivad keskkonnas. Suunametafoorid annavad mõistele ruumilise asetuse, näiteks ÕNNELIK ON ÜLAL ja KURB ON ALL. (Lakoff, Johnson 2011: 46) Rääkides või mõeldes millestki meeldivast ja positiivsest, kasutatakse tavaliselt omadus-, tegu- ja/või määrsõnu, mis on suunatud ülespoole, nagu järgmistes näidetes:

- (3) Olen *kõrgendatud* meeleolus.
- (4) Mõtlemine tema peale *tõstab* mu tuju.
- (5) See viis mu tuju *üles*.

Vastupidiselt ehk allapoole suunatud omadus-, tegu- ja määrsõnu kasutatakse siis, kui tahetakse teatada millestki negatiivsest:

- (6) Ta on neil päevil tõesti *norus*.
- (7) Ma *langesin* masendusse.
- (8) Olen omadega *põhjas*.

Vaadates George Lakoffi ja Mark Johnsoni poolt pakutud suunametafoore, võib järeldada, et metafoor HEA ON ÜLAL annab üldisele heaolule paigutuse üleval ning selline orientatsioon on seotud ka teiste erijuhtumitega, näiteks ÕNNELIK ON ÜLAL, TERVIS ON ÜLAL, ELUSOLEK ON ÜLAL (Lakoff, Johnson 2011: 50).

1.2.3. Olemismetafoorid

Olemismetafoorid kuuluvad ka kontseptuaalsete metafooride alla. Olemismetafoorid käsitlevad emotsioone, sündmusi ja ideid entiteetide ja ainetena. Nende metafooride aluseks on meie kogemus füüsiliste objektidega (eriti meie enda kehaga). Lakoff ja Johnson (2011: 58) eristavad entiteedi- ja ainemetafoore. INFLATSIOON ON ENTITEET metafoori näitel saame rääkida hindade tõusmisest ning käsitada *inflatsiooni* entiteedina:

- (9) Peame *inflatsiooniga võitlema*.
- (10) *Suuremat inflatsiooni* me üle ei ela.
- (11) Parim viis *inflatsiooniga toime tulla* on osta maad.
- (12) Me oleme *inflatsioonist nurka surutud*.

Renate Pajusalu (2009: 60) järgi on entiteet ehk olem mingi olend, asi, nähtus, olukord või väide, mida on käsitletud terviklikuna, ajas suhteliselt püsivana. *Inflatsiooni* käsitlemine entiteedina võimaldab meil seda mõõta, näha seda millegi põhjusena. (Lakoff, Johnson 2011: 58–59)

Järgnevates näidetes vaatame olemismetafoori INIMVAIM ON ENTITEET:

- (13) Mu mõistus täna lihtsalt *ei tööta*.
- (14) Ma olen täna väheke *roostes*.

Eeltoodud metafoor INIMVAIM ON MASIN „loob käsituse inimvaimust, mida saab sisse- välja lülitada, mille töö tõhusus on varieeruv, mida iseloomustab tootmismaht, seesmine mehhanism, energiatoide ja käitamistingimused“ (Lakoff, Johnson 2011: 61).

Lakoffi ja Johnsoni järgi on kõige kergemini äratuntavamad olemismetafoorid need, milles mitteinimlik objekt esitatakse inimesena. Iga isikustamise juhtum võib keskenduda erinevatele inimlikele aspektidele, näiteks metafoorsetes väljendites (15) ja

(16) isikustatakse inflatsiooni ning peetakse seda nii-öelda vastaseks (INFLATSIOON ON VASTANE), mis võib meid *rünnata* või *paljaks varastada*. (Lakoff, Johnson 2011: 66–67)

(15) Inflatsioon on andnud *löögi* meie majanduse alustele.

(16) Inflatsioon on *röövinud* mu säästud.

Olemismetafooride hulka kuuluvad ka mahutimetafoorid. Lakoff ja Johnson (2011: 62) väidavad, et me kõik oleme pinnaga ümbritsetud mahutid, millele on omane ruumiline sees-väljas orientatsioon. Ühest toast teise tuppa liikumist võib pidada liikumiseks ühest mahutist teise. Selle orientatsiooni kanname üle näiteks looduskeskkonnale, rääkides *lähme metsa* ja *tuleme metsast*. Tegevusi (17) ja erinevaid seisundeid (18) võib samuti käsitada MAHUTITENA. (Lakoff, Johnson 2011: 62–65)

(17) Ta on *töösse* uppunud. Ta on alati *tegevuses*.

(18) Ta on *vaimustuses*.

1.3. Veel võimalusi metafooride liigitamiseks

Järgnevates alapeatükkides vaadeldakse Apresjani emotsiooni metafooride liigitust ja Skljarevskaja keelelise metafoori liigitust. Nendes kahes alapeatükis esinevad eestikeelsed metafoorsed väljendid on otsitud töö autori poolt välja Eesti õigekeelsussõnaraamatust ÕS 2013⁴ ja „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“ (EKSS).

1.3.1. Emotsiooni metafooride liigitus

Vene keeleteadlase Valentina Apresjani (2005: 9) sõnul on metafoor väga loomulik viis mõista maailma, väljendades midagi võõrast tuttava kaudu. Emotsioonide väljendamise

jaoks on metafoor üheks keskseks vahendiks, mistõttu võib emotsioone samastada näiteks füüsiliste nähtustega. Paljud emotsiooni metafoorid on universaalsed ning esinevad paljudes eri keeltes, kuid leidub selliseidki, mis on omased vaid ühele kindlale keelele, näiteks vene keeles esinev metafoor KAASTUNNE ON VALU (vn ЖАЛОСТЬ – БОЛЬ, щемящая жалость). Kõikidel emotsioone väljendavatel metafooridel on ühine süsteem: tundeid, vaimset või psühholoogilist seisundit sarnastatakse füüsilise, materiaalse nähtusega. Kasutades Lakoffi ja Johnsoni poolt pakutud terminoloogiat, kuuluvad emotsioonid – metafoorsete väljenditena – sihtvaldkonda, füüsilised nähtused ja seisundid aga allikvaldkonda. Samaaegselt toimub nende valdkondade vahel kaardistamine. Apresjan (2005: 11) pakub välja, et emotsionaalsete metafooride tüüpe peaks eristama selle järgi, missugune kaardistamine toimub siht- ja allikvaldkonna vahel. Apresjan tõstab esile kolm põhilist metafooride tüüpi: 1) metafoorid, mille aluseks on **füsioloogilised** kaardistamised siht- ja allikvaldkonna vahel; 2) metafoorid, mille aluseks on **kognitiivsed** kaardistamised siht- ja allikvaldkonna vahel; 3) metafoorid, mis põhinevad **kultuurilistel** kaardistamistel siht- ja allikvaldkonna vahel.

Füsioloogilise tüübi metafooride aluseks on emotsioonide avaldamine, mis on:

- a) kontrollimatud, spontaansed füsioloogilised reaktsioonid, lühikese kestusega ning hajuvad siis, kui antud emotsioon kaob, näiteks *hirmust võibsema, hambad plõgisevad hirmust* (EKSS).
- b) spetsiifilised antud emotsioonile nagu *häbist punastama* (EKSS).

Füsioloogiline metafoor on näiteks HIRM ON KÜLMUS (vn СТРАХ ЭТО ХОЛОД), mis baseerub seisundil, kui inimene on hirmunud. Sellest tulenevalt reageerib tema keha antud tundele nii, nagu reageeriks ta külmetades. Eeltoodud reaktsiooni tagajärjel tekivad järgmised eestikeelsed väljendid nagu *käsivarred on hirmust kananahal* (ÕS), *värises surmahirmust, hirmu pärast* (EKSS) ning sellised ingliskeelsed väljendid nagu *to shake with fear, to freeze with terror*. Hirmu on võrreldud külmusega, milles metafoor toetub reaalsele sarnasusele emotsiooni ja füüsilise seisundi vahel. Külmusest nagu hirmustki *tuleb kananahk peale* ning inimene *võbiseb*. (Apresjan 2005: 12)

Kognitiivses tüübis jagavad metafoori siht- ja allivaldkonnad omavahel mingit objektiivset, kas positiivset või negatiivset hinnangut. Sellesse tüüpi kuulub metafoor MURE ON RASKUS (vn ГОРЕ – ТЯЖЕСТЬ). Eesti keeles esineb selline väljend nagu *ängistav mure* (EKSS). Kui keegi hakkab muretsema, siis öeldakse, et *süda läheb järjest raskemaks* (EKSS). Ingliskeelseteks vasteteks on *heart is heavy with grief* ja *heavy news*. Järelikult ei näita kognitiivsed metafoorid meile subjekti füüsilist seisundit, vaid ainult selle hingeseisundit. Põhjuseks on see, et kognitiivsete metafooride aluseks ei ole sümptomaatiline sõnavara, vaid sõltumatud füüsilised aistingud, mis ei ole antud emotsiooniga kuidagi seotud. (Apresjan 2005: 16–17) Värisemine on hirmu reaalne sümptom, kuid muretsemise pärast ei muutu süda tegelikult *raskeks*.

Põnev on tõdeda, et leina või mure väljendamiseks on vene keeles olemas metafoor LEIN ON SURM, mida esitatakse väljendiga *быть убитым горем*, mis kõlaks eesti keeles *leinast tapetud*. Metafooris LEIN ON SURM ei mõisteta *surma* absoluutse elu lõpuna, vaid vaimse seisaku või kangestumisena, mis on ajutine. Eesti ega inglise keeles metafoori LEIN ON SURM ei leidu. (Apresjan 2005: 19)

Kultuurilisse tüüpi kuuluvate metafooride aluseks on kultuuriline kaardistamine siht- ja allikvaldkonna vahel. Mõnda positiivset emotsiooni võrreldakse valgusega, kuna paljudes kultuurides on valgus kontseptuaalselt seotud vaimsuse ja headusega. Samas negatiivseid emotsioone võrreldakse pimeduse ja tumedusega, sest pimedust mõistetakse tihti kurjusena. Üldiselt kajastavad kultuurilise tüübi metafoorid naiivset maailmapilti rohkem kui teiste tüüpide metafoorid. (Apresjan 2005: 22)

Kultuurilise metafoori allikalaks võivad olla nägemisaisting (valguse ja värvide tajumine) ning puuteaisting (temperatuuri, materjali struktuuri ja valu tajumine). Metafoor EMOTSION ON VALGUS (vn ЭМОЦИЯ – СВЕТ) on üldiselt alati positiivse tähendusega, näiteks eestikeelsetes väljendites *särama heameelest*, *silmad löövad rõõmust särama*, *nägu särab õnnest* (EKSS) või ingliskeelsetes väljendites *to shine with X*, *to light up with X*, *to be radiant with X* (X on emotsiooni tähistav muutuja). (Apresjan 2005: 23)

Metafooris EMOTSIOON ON VÄRV (vn ЭМОЦИЯ – ЦВЕТ) jaotuvad värvid nii, et heledaid sooje värve võrreldakse üldiselt positiivsete emotsioonidega, ent tumedaid – nii külmi kui sooje värve – assotsieeritakse negatiivsete emotsioonidega. Kui inimene muutub kurjaks, siis võib eesti keeles öelda *närv läheb mustaks* või *vihastas end siniseks/roheliseks* (EKSS). Huvitav on tõdeda, et nii eesti kui ka vene keeles võib kollane värv viidata kadedusele, näiteks *ta tundis kollast kadedust* (ÕS), venekeelne väljend *пожелтеть от зависти*. (Apresjan 2005: 26–27)

Kultuurilised metafoorid ei ole universaalsed. Nad võivad erinevates keeltes küll kokku langeda, kui keelte vahel on mingisugune kultuuriline sarnasus, aga tihti on nad omased vaid vastavale keelele, osutudes teisele keelekandjale arusaamatuks. (Apresjan 2005: 29)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et füsioloogilised metafoorid eeldavad enam reaalselt sarnasust siht- ja allikvaldkonna vahel, samas kui kultuurilised metafoorid kõige vähem (Apresjan 2005: 11).

1.3.2. Keelelise metafoori liigitus

Tuleb märkida, et Skljarevskajal (2004) on keelelise metafoori kõrval esindatud ka ilukirjanduslik e kunstiline metafoor (vn художественная метафора), kuid see ei ole antud bakalaureusetöö uurimisobjektiks. Käesolevas alapeatükis keskendutakse keelelise metafoori liigitusele. Selle metafoori all mõistab Skljarevskaja metafoori, mis kajastab inimese sotsiaalset kogemust.

Skljarevskaja (2004: 44 – 45) väidab, et nii kuidas areneb keel, muutub ka metafoor kas abstraktseks mõisteks (*päike tõuseb*; vn *солнце встает*) või kaotab sideme oma esialgse kujutlusega ega näita enam mingisugust stiililist või ekspressiivset väljendlikkust (*paadi nina, pudelikael*; vn *нос лодки, горлышко бутылки*). Viimase jaoks on keeleteaduses olemas erinevaid termineid, näiteks eesti keeles kutsutakse selliseid metafoore kivistunud metafoorideks. Vene keeles võib kohata selliseid

nimetusi nagu *стертая, лексикализованная*, Arutjunova (1998) kutsub neid samas nominatiivseteks metafoorideks (vn *номинативная*). Kõige tuntum on John Searle'i (1979) poolt esitatud mõiste **surnud metafoor** (ingl *dead metaphor*) ehk sõna või sõnaühend, mis on kunagi olnud metafoor, kuid on aja jooksul omandanud otsese tähenduse. Skljarevskaja (2004: 45) nimetab surnud metafoori geneetiliseks metafooriks (vn *генетическая метафора*) ning kinnitab, et see termin kajastab seda, et mingi sõna on algselt olnud metafoorne, kuid kaotanud oma kujundlikkuse tänapäeva keeles. Skljarevskaja märgib, et geneetiline metafoor ei ole keelelise metafoori liigiks, vaid keelelise metafoori naabernähtuseks (Skljarevskaja 2004: 46).

Skljarevskaja (2004: 53) toob välja kolm liiki keelelisi metafoore: 1) **motiveeritud metafoor** (vn *мотивированная*), 2) **sünkreetiline metafoor** (vn *синкретическая*) ja 3) **assotsiatiivne metafoor** (vn *ассоциативная*), pöörates tähelepanu sellele, et selline liigitus on suhteline ja määratlada kindlaid piire nende liikide vahel ei ole alati võimalik.

Skljarevskaja (2004: 53) järgi on motiveeritud metafoor see, milles on olemas semantiline element, mis seob metafoorset tähendust sõna algtähendusega. Näiteks sõna *munk* tähendab EKSS-i järgi „usulistel põhjustel maailmast tagasitõmbunult üksiklasena v kloostri kogukonnas mungatöötuse järgi elavat meest“, kuid näites „*Muretsesin juba sinu pärast, kopitad siin nagu mõni munk* (O. Tooming, EKSS)“ ei räägita otseselt mungast, vaid viidatakse mehe askeetlikule eluviisile. Skljarevskaja nendib, et motiveeritud metafoor võib põhineda võrdlusel. Näide *käib rind ees nagu kukk* (EKSS) (vn *важничает, как петух*) on nii-öelda läbinähtav, motiveeritud metafoor, kuna ülekannet moodustav tunnus (kukk) on osutatud võrdluses.

Sünkreetiline metafoor moodustub meeleliste (näiteks visuaalse, auditiivse) tajude segunemise tulemusel (Skljarevskaja 2004: 57). Sünkreetiliseks metafooriks on näiteks väljend *sähvatas mõte* (EKSS) ning võrdluseks otsese tähendusega *välg sähvatas*, veel sobivad siia *terav valu* (EKSS: *küljes puurib terav valu*) ja *terav nuga* või *vali mees* (EKSS-is range inimese kohta: *vali, kuid õiglane peremees*) ja *vali hää*.

Assotsiatiivne metafoor baseerub meie teadvuse võimel otsida välja analoogiaid erinevate objektide vahel. Skljarevskaja (2004: 61) jaotab assotsiatiivse metafoori kaheks: 1) tunnuslikuks assotsiatiivseks metafooriks (vn *ассоциативная метафора признаковая*) ja 2) psühholoogiliseks assotsiatiivseks metafooriks (vn *ассоциативная метафора психологическая*). Tunnusliku assotsiatiivse metafoori näiteks võib tuua *küna*, mis EKSS-i järgi tähendab puupakust õõnestatud, laudadest kokku löödud või muust materjalist piklikut anumad, kuid ülekantud tähenduses võib seda sõna kasutada paadist või viletsast laevast rääkides, näiteks „*Ma sõidan sellel künal juba kolmandat aastat*“ (EKSS). Vene keeles on selle tüübi metafoori näiteks sõna *базар* (turg), mis ülekantud tähenduses võib viidata mürale, suminale. Skljarevskaja väidab, et tunnuslik assotsiatiivne metafoor ei ole ühendatud sõna alg tähendusega. Selle, et turul on palju müra, ammutab inimene oma isiklikust elukogemusest. Inimeste kogemused võivad kokku langeda, sellepärast langevad kokku ka nende assotsiatsioonid. (Skljarevskaja 2004: 61–63) Psühholoogilise assotsiatiivse metafoori aluseks võib nimetada mingisugust üldist psühholoogilist muljet. Selle tüübi metafooriks on näiteks inimese *papagoiks* nimetamine, viidates sellele, et ta ei tea midagi või tal ei ole oma arvamust: „... *käitun otsekui papagoi: kordan teiste suust kuulnud sõnu, aga ise ei tea sedagi, on need õiged või valed* (E.Maasik)“ (EKSS).

Lõpetuseks peab veel kord mainima, et motiveeritud, sünkreetilise ja assotsiatiivse metafooride piirid on hägused ning vahepeal ei ole võimalik märkida piiri ühe ja teise tüübi vahel.

Eespool kirjapandu põhjal võib öelda, et on olemas mitmeid erinevaid metafooride liigitusi, mida on pakutud erinevate keeleteadlaste poolt. Käesolevas peatükis esitati ainult kolm võimalikku liigitust. Nende ühiseks tunnuseks näeb töö autor inimeste kogemust ning maailma nähtuste mõistmist kogemuste põhjal.

2. Metafoori käsitus eesti keeleteaduses

Nagu enne juba märgitud, on metafoor praeguseks omaette uurimisobjekt, mis pakub huvi nii keeleteadlastele kui ka teistel erialadel tegelevatele uurijatele. Kõige silmapaistvamad metafoori uurimisega tegelevad teadlased on näiteks George Lakoff, Mark Johnson, Raymond W. Gibbs, Max Black. Selles peatükis keskendutakse aga eesti autorite metafoori käsitlustele. Käesoleva bakalaureusetöö autor käsitleb alljärgnevalt tema arvates kõige olulisemaid mõistemetafoori alateemasid eesti keeleteaduses.

2.1. Metafoor grammatikas

Eesti keele professor Helle Metslang on tõstnud esile kaks rühma metafoore: okasionaalsed ning juurdunud metafoorid. Okasionaalne tähendab üksikjuhuline, näiteks väljend *sinitaeva silm* (K.J. Peterson) päikese kohta. Juurdunud metafoorsed väljendid on näiteks *juuri ajama*, *pesa punuma* ning neid ei ole raske mõista. (Metslang 2001: 222) Peale selle pöörab Metslang tähelepanu metafooride rollile grammatikas. Eesti keeles võivad kohakäänded väljendada nii ajasuhteid kui ka seisundit (näited (19) ja (20)), samamoodi teevad seda tegusõnad *tulema* ja *minema* (näited (21) ja (22)) ning muud ruumis liikumist väljendavad tegusõnad. (Metslang 2001: 224)

(19) Seminar lükkus *maist juunisse*.

(20) Halud on *hunnikus*.

(21) Varsti *tuleb* kevad.

(22) Piim *läks* hapuks.

Väliskohakäände adessiivi abil esineb eesti keeles omamine paiknemisena (OMAMINE ON PAIKNEMINE, näide (23)) ning tervik esineb mingi osa omanikuna (TERVIK ON OSA OMANIK, näide (24)) (Metslang 2001: 226). Vainik (1995: 90–91) nendib, et eesti keele

jaoks on tavaline märkida adessiiviga osa-terviku suhteid elutute pidepunktide (omanikute) puhul ning sellistes väljendites võib näha personifitseerimist.

(23) *Lapsel* on õun.

(24) *Majal* on kelder.

Elatiiv, materjali märkijana, rajaneb metafooril SUBSTANTS ON OSA LÄHTEKOHT. Eesti keeles on seda kasutust nii määruse, öeldistäite kui täiendi positsioonis (näited (25), (26) ja (27)). (Metslang 2001: 227)

(25) *Siidist* sai kleit.

(26) Kleit on *siidist*.

(27) *Siidist* kleit.

Metslangi järgi (2001: 227–228) lähtub kaassõnade metafoorsus nende algsest leksikaalsest tähendusest, näiteks kasutades kaassõna *abiga*, viidatakse näitelauses (28) tõepoolest abilisele. Samas on kaassõnal *abil* ka vahendi märkimisviis, mis tähendab metafoori VAHEND ON ABIMEES (29).

(28) Sain luku lahti venna *abiga*.

(29) Sain luku lahti käärde *abil*.

Kaassõnades *üle* (30) ja *alla* (31) avaldub Lakoffi ja Johnsoni (2011) väljatoodud metafoor ROHKEM ON ÜLES, VÄHEM ON ALLA.

(30) See raamat maksab *üle* saja krooni.

(31) See raamat maksab *alla* saja krooni.

Vainiku järgi saab kahe väliskohakäände – alaleütleva ja alalütleva – abil väljendada seisundit. Näiteks saab alaleütleva käändega vormistada kõne all oleva isiku sotsiaalse seisundi muutust: SEISUNDIRUUM ON SOTSIAALNE RUUM.

(32) *Pensionile* jäänud õpetaja tunnistab...

(33) Tüdrukuid on ennegi vastu tahtmist *mehele* pandud. (Vainik 1995: 124–128)

Alalütlev kääne võib vormistada siseseisundit: SISESEISUND ON RUUM (34) ja (35).

(34) „Sinuga on võimatu rääkida,“ oli Erlend *meeleheitel*...

(35) Sedapuhku olen ma sinuga *ühel nõul*. (Vainik 1995: 126)

Selle alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et eesti keele grammatika jaoks on metafooril tähtis „struktuure loov ja grammatikalisatsiooni taganttõukav roll“ (Metslang 2001: 225).

2.2. Aega väljendavad metafoorid

Juba ammu on täheldatud, et ruumi- ja ajaväljendite vahel on olemas seotus, näiteks inglise keeles väljendatakse aja-, ruumi- ning abstraktseid suhteid kaassõnade *at* ja *in* abil (Veismann 2000: 39–40). Aeg on üheks kognitiivseks põhivaldkonnaks ja seda käsitatakse kui minevikust tulevikku suunduvat telge ning ajalist paigutust käsitatakse kui lõiku või punkti sel teljel (Vainik 1995: 117). Lakoff ja Johnson väidavad, et peamiseks metafooriks, mille kaudu aega mõistetakse on suunametafoor, kus vaatleja asub olevikus näoga tuleviku poole ja seljaga mineviku poole. Suunametafoor kombineerub liikuva aja ja liikuva vaatleja (või ajamaastiku) metafooridega. (Veismann 2000: 58–59)

Oma magistritöö „Aega väljendavad ruumimetafoorid“ kolmandas peatükis vaatleb Ann Veismann (2000) eestikeelseid ajaväljendeid, milles on olemas ka ruumiline tähendus. Aeg liigub seisvast vaatlejast mööda ning **liikuva aja metafoor** võimaldab ajale kui liikuvale objektile omistada sisemise esi- ja tagaosa vastavalt liikumissuunale. Minevikule viitavad väljendid, milles tõstetud esile aja liikumine, on näiteks *mineval suvel oli laulupidu*, *armastab kõnelda möödunud aegadest*, *läinud aastal oli soe suvi*

ning väljendid, milles tõstetakse esile liikuvate ajaobjektide järgnevust, näiteks *eelmisel õhtul, eelnevatel aastatel*. Veel üheks võimaluseks viidata eelnevale (kui millegi ees olnule) on kaassõna *eest* kasutamine: *paari aasta eest polnud veel seda maja*. (Veismann 2000: 72–74)

Veismann (2000: 77) väidab – võttes arvesse suunametafoori –, et tulevik liigub liikuva aja metafooris olevikus seisva vaatleja poole, tuleb talle vastu. Väljendid, mis viitavad tulevikule ning milles on esile tõstetud aja liikumist, on näiteks *tuleval aastal, lähenevad jõulud*. Järgmises väljendis avaldub aja kui liikuva objekti jaotatavus esi- ja tagapooleks: *praegu ta tulla ei saa, ta tuleb pärast*. Aeg liigub vaatleja poole ning „aja tagumine ehk pära-osa on vaatlejast kaugemal kui esiosa, st kaugemal tulevikus.“ (Veismann 2000: 78)

Liikuva vaatleja metafoori (või ajamaastiku metafoori) järgi liigub inimene ehk vaatleja ajas nagu maastikul suunaga tuleviku poole, jättes möödunud hetki ja sündmusi seljataha (Pajusalu jt 2004). Minevikule viitab kaassõna *tagasi*, näiteks *pikemat aega tagasi, kaks aastat tagasi*. Samuti on suunametafooriga suhtes määrsõna *seljataga*: *kui ülikool seljataga, läksin tööle*. (Veismann 2000: 81)

Tulevikule viidates kasutatakse määrsõna *edaspidi*, mis EKSS-i järgi tähendab 1) tulevikus, hiljem (tulevikus), näiteks *ole edaspidi hoolsam!* ja 2) ees olevas suunas, pärisuunas. Sellele, et aeg nii-öelda seisab tulevikus ja ootab tema poole liikuvat vaatlejat, viitavad väljendid *ees, eel, eelolev (eeloleval aastal)* ja *eelseisev* (eelseisval nädalal). (Veismann 2000: 82–83)

Kokkuvõtteks väidab Veismann (2000: 86), et eesti keeles kasutatakse aja väljendamiseks võrdselt nii liikuva aja kui ka liikuva vaatleja metafoore. Liikuva vaatleja metafoor mõistestab minevikku seljataga olevana ning tulevikku ees paiknevana. Liikuva aja metafoor võimaldab meil kujutleda ka vaatlejat, kes jälgib kõrvalt ajavoolu. (Veismann 2000: 89)

2.3. Viha väljendavad metafoorid

Artiklis „Viha metafoorid ja kognitiivne mudel eesti keeles“ toovad Ene Vainik ja Anneli Velt selgust viha kontseptualiseerimise aktuaalsetele viisidele eesti keele tavakasutajate teadvuses. Käsitluse peamiseks teoreetiliseks allikaks on George Lakoffi ja Mark Johnsoni metafooriteooria. Metafoorid annavad meile võimaluse kergemini väljendada seda, mida on otseses tähenduses sõnadega mõnikord raske mõtestada. Viha väljendamisega töötab see samamoodi. Kõige levinumad mõistemetafoorid, mis käsitlevad *viha* on VIHA ON KUUM VEDELIK ANUMAS (*ta keeb vihast*), VIHA ON VASTANE (*ma võitlesin oma vihaga*), VIHA ON KOOREM (*kannab oma viha endaga kaasas*). (Vainik, Velt 2006: 106)

Vainik ja Velt vaatlevad, kuidas kujutatakse viha metafoorides viha kogejat ning selgub, et enamik metafoorseid väljendeid kontseptualiseerib kogejat inimesena, kes on esitatud aktiivsena ning esineb lauses grammatilise subjektina. Sõna *viha* esineb nendes väljendites grammatilise objektina (osastavas käändes), näiteks *inimene* (kogeja/subjekt) *võib viha* (objekt) *alla* või *maha suruda*, *vaos hoida*, *alla neelata*. Sageli esineb mõistemetafoor KOGEJA ON ANUM, milles anuma täpsemaid omadusi ei selgitata. Kogeja tuleb sellistes metafoorsetes väljendites välja kaheti: nii grammatilise subjektina (AGENT, kes teeb midagi) kui ka määrusena (KOHT, kus juhtub midagi), näiteks *Sest kui sa kogud kogu oma viha iga kord enda sisse, siis ühel hetkel sa lihtsalt valad kogu oma viha vale inimese peale välja*. (Vainik, Velt 2006: 108) Mõistemetafoor KOGEJA ON SULETUD ANUM on varjatud ja tekib seoses öeldistega, mis väljendavad vihasubstantsi surve all olekut, näiteks ... *tuleks see viha siiski enda sees hoida ja hiljem minna metsa ja pursata oma viha seal*. Verbid *purskama*, *plahvatama*, *lõhki minema* väljendavad viha ja kogeja suhte osalist või täielikku lõppemist. (Vainik, Velt 2006: 110)

Lisaks anumakujutlustele leidub ka väljendeid, kus VIHA/EMOTSIOON esineb grammatilise subjektina ning KOGEJA on kujutatud määrusena, kes on toimuva suhtes passiivne, näiteks ... *kuid ühel hetkel ei mahu viha lihtsalt enam tema sisse ära*. Harva

esineb mõistemetafoor KOGEJA ON KOHT ning kogeja esineb nendes väljendites määrusena KOHA semantilises rollis: *Kindlasti on viha allasurumine kahjulik ja seda just sellele inimesele, kelles viha on võimust võtnud.* (Vainik, Velt 2006: 109)

Kokkuvõtteks võib järeldada, et uuritud väljendites jäi kogeja kujutlus üsna skemaatiliseks (Vainik, Velt 2006: 110)

Viha väljendavates mõistemetafoorides, kus VIHA on sihtvaldkond, esineb tihti selliseid väljendeid, kus allikvaldkondadeks on VASTANE, VEDELIK, AINE. Mõistemetafoori VIHA ON VASTANE aluseks on isikustamine, viha esitamine isikuna, kellega subjekt kas edukalt või edutult võitleb: ... *tervislikum oleks oma vihast kuidagi jagu saada.* Rääkides vihast ning kasutades verbe *voolama*, *valama* ja *neelama*, moodustatakse mõistemetafoor VIHA ON VEDELIK, mis võimaldab meil kujutleda viha vedelikulaadse substanttsina, näiteks *viha voolab temast välja ning keegi ei tea, kes selle alla võib jääda.* Mõistemetafoor VIHA ON AINE võimaldab vihal paista füüsiliste parameetriteta ainena, mida saab väljendada verbide *hoidma*, *koguma* ja *kogunema* abil, näiteks *Kui viha kaua aega endas hoida, siis ühel hetkel muutub see talumatuks ...* (Vainik, Velt 2006: 111, 113)

Mõistemetafooris VIHA ON KUUMUS kujutatakse viha mingisuguse füüsilise nähtusena, mis lisab objektile või ainele/vedelikule temperatuuri. Viha kuumusena tõlgendamine seostub näiteks viitega *keemisele*: ... *see on parem olukorrast, kus viha, mida pole välja näidatud, endamisi n-ö edasi keeb.* (Vainik, Velt 2006: 114)

Peale viha on Ene Vainik uurinud ka muid emotsioone, näiteks rõõmu, ning täheldas, et metafoorsetes väljendites käsitatakse rõõmu mingi asja või tootena, kasutades *rõõmuga* verbe *valmistada*, *tuua*, *pakkuda* (Vainik 2011).

Kokkuvõte

Tänapäeval on metafoor üheks olulisemaks uuimisobjektiks nii keeleteadlaste kui ka psühholoogide jaoks. George Lakoff ja Mark Johnson on seisukohal, et metafoorid ei ole valdavad ainult keeles, vaid ka igapäevaelus. Metafooride abil võrreldakse abstraktseid mõisteid ja nähtusi konkreetsemate ja tuttavatega selleks, et neid paremini mõista.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärkideks oli teha kindlaks, mis on mõistemetafoor ning uurida, kuidas erinevad keeleteadlased liigitavad metafoore. Lisaks sellele esitati ülevaade eesti autorite metafoori käsitlestest. Peale mainitud autorite on metafoori uurinud ka teised eesti teadlased nagu Haldur Õim, Asta Õim jt.

Tänapäevaks on muutunud Lakoffi ja Johnsoni mõistemetafoori teooria klassikaks, millele toetutakse metafooride uurimisel. Mõistemetafoori teooria puhul on olulisemateks mõisteteks **sihtvaldkond** ja **allikvaldkond** ning ülekanne ehk **projitseerimine**, mis toimub nende valdkondade vahel. Mõistemetafoore võib liigitada liigendus-, suuna- ja olemismetafoorideks. Liigendusmetafoori puhul antakse ühele mõistele teise mõiste ülesehitus, suunametafoorid moodustavad üksteise suhtes mõistete süsteemi ning olemismetafooride aluseks on kogemused füüsiliste objektidega.

Vene keeleteadlase Valentina Apresjani järgi saab metafoori abil mõista maailma, väljendades midagi võõrast tuttava kaudu. Apresjan pakub välja emotsioonide metafoori liigituse, kus eristatakse füsioloogilisi metafoore, kognitiivseid metafoore ning kultuurilisi metafoore. Füsioloogilised metafoorid eeldavad enam reaalsust sarnasust siht- ja allikvaldkonna vahel, samas kui kultuurilised metafoorid eeldavad seda kõige vähem. Vene keeleteadlane Galina Skljarevskaja väidab, et keelelisi metafoore on võimalik jagada motiveeritud, sünkreetilisteks ja assotsiatiivseteks metafoorideks. Skljarevskaja pöörab tähelepanu sellele, et vastav liigitus on suhteline ja mõnikord võib osutuda piiride määratlemine raskeks nende liikide vahel. Keelelise metafoori all mõistetakse siin püsivaid metafoorseid väljendeid, mida kasutame igapäevaelus ning

mis ei ole uudsed ega vaja seletust nende mõistmiseks. Alapeatükides 1.3.1 ja 1.3.2 esitatud eestikeelsed metafoorsed väljendid on töö autori poolt välja otsitud „Eesti õigekeelsussõnaraamatust ÕS 2013“ ja „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“ (EKSS).

Bakalaureusetöö teises peatükis vaadeldakse eesti autorite metafoori käsitlusi. Keskendutakse Helle Metslangi (2001) artiklile ja Ene Vainiku (1995) uurimusele, milles käsitletakse grammatilisi metafoore ning nenditakse, et metafoor mängib grammatika jaoks olulist struktuure loovat rolli.

Olen samuti uurinud Ann Veismanni (2000) magistritööd „Aega väljendavad ruumimetafoorid“, milles ta eristab liikuva aja metafoori, milleks on näiteks väljend *lähenevad jõulud*, ja liikuva vaatleja (või ajamaastiku) metafoori: *ole edaspidi hoolsam!* Veismanni järgi kasutatakse eesti keeles aja väljendamiseks võrdselt nii liikuva aja kui ka liikuva vaatleja metafoore.

Lõpetuseks keskendusin Ene Vainiku ja Anneli Veldi (2006) viha metafooride käsitlusele. Vainiku ja Veldi järgi on kõige levinumad viha väljendavad metafoorid VIHA ON KUUM VEDELIK ANUMAS, näiteks *ta keeb vihast*, VIHA ON VASTANE, näiteks *ma võitlesin oma vihaga*, ja VIHA ON KOOREM, näiteks *kannab oma viha endaga kaasas*.

Kirjandus

Apresjan = Апресян В.Ю. 2005. Семантические типы эмоциональных метафор. – Эмоции в языке и речи. Москва, 9–30.

Arutjunova = Арутюнова Н.Д. 1998. Язык и мир человека. Москва. Языки русской культуры.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>. Vaadatud 11.06.2016.

Lakoff, George, Mark Johnson 2011 [1980]. Metafoorid, mille järgi me elame. Tõlkinud Ene Vainik. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Metslang, Helle 2001. Metafooridest grammatikas. – Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. Sünnipäevaks. TÜ eesti keele õpetooli toimetised 17. Tartu, lk 222–231.

Ortony, Andrew 1998. Metaphor, language, and thought. – Metaphor and thought. Second edition. Edited by Andrew Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 1–16.

Owen, Nick 2005 [2003]. Metafoori maagia. Tõlkinud Elo Valdmets. Tartu: Kirjastus Studium.

Pajusalu jt = Pajusalu, Renate, Ilona Tragel, Ann Veismann, Maigi Vija 2004. Tuumsõnade semantikat ja pragmaatikat. Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õpetooli toimetised 5. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Pajusalu, Renate 2009. Sõna ja tähendus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Searle, John 1979. Metaphor. – Metaphor and thought. Second edition. Edited by Andrew Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 83–111.

Skljarevskaja = Скляревская Г.Н. 2004. Метафора в системе языка. Санкт-Петербург. Филологический факультет СПбГУ.

Tenjes, Silvi 2010. Semantika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vainik, Ene 1995. Eesti keele väliskohakäänete semantika kognitiivse grammatika vaatenurgast. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

Vainik, Ene 2011. Ood rõõmule. – Horisont 6, lk 42–43.

Vainik, Ene, Anneli Velt 2006. Viha metafoorid ja kognitiivne mudel eesti keeles. – Keel ja Kirjandus, 2, 104–121.

Veismann, Ann 2000. Aega väljendavad ruumimetafoorid. Teoreetiline mudel ja rakendus eesti keelele. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, eesti keele õppetool. (Käsikiri).

Veismann, Ann 2013. Kognitiivne semantika. <https://sisu.ut.ee/kognitiivnesemantika/>. Vaadatud 10.06.2016.

Õim, Haldur 2008. Kognitiivne pööre. – Keel ja Kirjandus, 8–9, lk 617–627.

ÕS = Eesti õigekeelsussõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/qs/>. Vaadatud 11.06.2016.

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МЕТАФОРА, КЛАССИФИКАЦИЯ МЕТАФОР. ТРАКТОВКА МЕТАФОРЫ ЭСТОНСКИМИ АВТОРАМИ

Резюме

Темой данной бакалаврской работы является концептуальная метафора и трактовка метафоры разными эстонскими авторами. Целями дипломной работы являются определение понятия концептуальная метафора, рассмотрение способов классификации метафор и предоставление трактовки метафоры разными эстонскими авторами.

Дипломная работа состоит из двух глав. В первой главе рассматривается когнитивная теория метафоры Дж. Лакоффа и М. Джонсона (1980), даются объяснения таких понятий как объект метафоры, источник метафоры и соответствие. Помимо этого в первой главе приводится классификация метафор. Дж. Лакофф и М. Джонсон выделяют три вида метафор: структурную, ориентационную и антологическую. Затем в первой главе приводятся семантические типы эмоциональных метафор В.Ю. Апресян и семантические виды языковой метафоры Г.Н. Складневской.

Во второй главе сосредотачиваются на трактовке метафоры разными эстонскими авторами. Главным образом рассматриваются работы таких эстонских авторов как Хелле Метсланг, которая пишет о роли метафоры в грамматике, Анн Веисманн, изучающая пространственные метафоры, выражающие время и Эне Ваиник и Аннели Вельт, изучающие метафоры, которые выражают гнев.

В конце приводится список использованной литературы и лицензия на репродуцирование и доступность данной дипломной работы.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks
Mina, Polina Ivankova,

(sünnikuupäev: 16.06.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Mõistemetafoor ja selle liigitamine. Eesti autorite metafoori käsitusi“,

mille juhendaja on Ingrid Rummo,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.06.2016